

Causes of the Bangladesh Liberation War of 1971

The **Bangladesh Liberation War of 1971** was the result of years of political, economic, and cultural oppression of East Pakistan (now Bangladesh) by West Pakistan (present-day Pakistan). The conflict was rooted in deep **political marginalization, economic exploitation, cultural discrimination, and military aggression**. These factors led to a mass movement for independence, culminating in a brutal war that ended with the creation of Bangladesh on **December 16, 1971**.

1. Political Discrimination and Denial of Democracy

- **Undemocratic Rule:** After the partition of India in 1947, Pakistan was formed as a Muslim-majority nation with two geographically separated regions—**East Pakistan and West Pakistan**. However, the country was ruled undemocratically by a **military-bureaucratic elite from West Pakistan**, sidelining the majority Bengali population of East Pakistan.
- **Awami League's Election Victory and Rejection by West Pakistan:** In the **1970 General Elections**, the **Awami League**, led by **Sheikh Mujibur Rahman**, won **160 out of 162 seats** in East Pakistan, gaining an overall majority in Pakistan's National Assembly. This meant that Sheikh Mujibur Rahman had the right to become the **Prime Minister of Pakistan**.
- **Power Denied:** The ruling elites of West Pakistan, led by President **Yahya Khan and Zulfikar Ali Bhutto**, refused to transfer power, creating a political deadlock and igniting widespread protests in East Pakistan.

2. Economic Exploitation and Disparities

- East Pakistan was the **economic backbone of Pakistan**, contributing **70% of the country's total exports**, primarily through its **jute and textile industries**. However, it received only **25% of the national budget** for development.
- **Resource Drain:** A massive **\$2.6 billion worth of resources** were transferred from East Pakistan to West Pakistan over the years.
- **Industrial Imbalance:** In 1948, East Pakistan had **11 textile mills**, but by 1971, the number grew to only **26**, while West Pakistan's mills increased to **150**.
- The **Bhola Cyclone of 1970**, which killed nearly **500,000 people**, further exposed the central government's neglect, as little relief was provided to the affected people of East Pakistan.

3. Cultural and Linguistic Discrimination

- **Language Controversy:** In 1948, Pakistan's founder, **Mohammad Ali Jinnah**, declared **Urdu as the sole national language**, ignoring the fact that the majority of East Pakistanis spoke **Bengali**.
- **Language Movement:** On **February 21, 1952**, during a protest against the imposition of Urdu, **seven students were killed** by Pakistani forces. This day is now observed as **International Mother Language Day** to honor the sacrifice of Bengali students for their linguistic rights.
- **Suppression of Bengali Identity:** The central government of Pakistan tried to suppress **Bengali culture, literature, and identity**, fueling resentment among East Pakistanis.

4. Military Repression and Mass Atrocities

- **Operation Searchlight:** On **March 25, 1971**, the **Pakistan Army** launched a **brutal crackdown in Dhaka**, targeting university students, intellectuals, and political activists. Thousands were killed in one night, marking the beginning of mass killings.
- **Mass Exodus and Refugee Crisis:** This brutal military campaign forced **millions of Bangladeshis to flee to India**, creating a **humanitarian crisis** in neighboring Indian states like **West Bengal, Assam, Meghalaya, and Tripura**.
- **Genocide and War Crimes:** The Pakistan Army, along with local collaborators (**Razakars**), carried out **mass killings, rapes, and destruction of villages**, killing an estimated **3 million people** and raping **hundreds of thousands of women**.

5. The Role of India and International Politics

- **India's Support for Bangladesh:** India, under **Prime Minister Indira Gandhi**, supported the **Mukti Bahini** (Bangladeshi liberation forces) by providing **military training, shelter, and weapons**.
- **Cold War Dynamics:**
 - The United States, under **President Richard Nixon**, and China supported Pakistan due to their Cold War alliances.
 - India signed the **Indo-Soviet Treaty of Friendship** in **August 1971**, ensuring Soviet support and reducing the risk of direct US or Chinese intervention.
- **December 3, 1971 – Indo-Pak War Begins:** After months of tension, Pakistan launched **airstrikes on Indian military bases**, leading to a **full-scale war between India and Pakistan**.

6. Liberation and the Birth of Bangladesh

- **December 16, 1971 – Victory for Bangladesh:**
 - The **Indian Army and Mukti Bahini** launched a **three-pronged attack on Dhaka**.

- On **December 16, 1971**, Pakistani General **A.A.K. Niazi** surrendered to **Indian General Jagjit Singh Aurora** in Dhaka.
- **Over 93,000 Pakistani troops surrendered**, making it the **largest military surrender since World War II**.
- **Creation of Bangladesh:** Bangladesh was officially recognized as an **independent nation**, marking the end of decades of oppression under Pakistani rule.

Conclusion

The **Bangladesh Liberation War of 1971** was the culmination of **political injustice, economic exploitation, cultural discrimination, and military atrocities** faced by East Pakistanis. The war, which lasted only **13 days**, resulted in the **largest mass surrender in modern history** and the creation of an **independent Bangladesh**. Today, Bangladesh stands as a **progressing nation**, honoring the sacrifices of its freedom fighters.

December 16th is celebrated as **Victory Day in Bangladesh**, while **March 26th** is observed as **Independence Day**.

Impact of the Bangladesh Liberation War of 1971 on Assam

The **Bangladesh Liberation War of 1971** was a historic event that not only redefined the political map of South Asia but also left a profound impact on **Assam**, a northeastern state of India sharing a long and porous border with the erstwhile East Pakistan (now Bangladesh). The war triggered a series of humanitarian, socio-political, economic, and demographic changes that continue to shape Assam's present-day realities.

1. Humanitarian Crisis and Refugee Influx

The **brutal military crackdown** by Pakistan in East Pakistan in March 1971 led to a **mass exodus of refugees** into neighboring Indian states, with Assam emerging as a major refuge. The Indian government, under **Prime Minister Indira Gandhi**, set up multiple **refugee camps** across Assam, West Bengal, Meghalaya, Tripura, and Bihar to provide shelter and food to the displaced.

- Assam saw a **sudden and overwhelming surge in population**, straining its **infrastructure, economy, healthcare, and resources**.
- The arrival of **millions of refugees** changed the demographic composition of the state, leading to tensions over land, employment, and resources.

- The humanitarian crisis **posed economic and administrative challenges** to the state government, requiring long-term interventions.

2. Socio-Political Ramifications and Demographic Shifts

Assam had already experienced waves of migration during and after the **Partition of 1947**, with Bengali Hindu refugees settling in various parts of the state. However, the **1971 refugee crisis intensified concerns** among the indigenous Assamese population.

- Fears of **cultural and linguistic dilution** grew as large numbers of Bengali-speaking refugees settled in Assam.
- There was **rising anxiety over land ownership, economic competition, and political representation** between locals and migrants.
- The issue of **illegal migration** became one of Assam's most contentious political debates in the decades that followed.

3. Rise of Regional Movements and Political Consequences

The demographic changes following 1971 played a crucial role in shaping **regional politics** in Assam.

- **Assam Movement (1979–1985):** The concerns over illegal immigration led to the formation of the **All Assam Students Union (AASU)**, which launched a mass agitation demanding the **identification and deportation of illegal immigrants**.
- The movement resulted in the **Assam Accord (1985)**, which set **March 24, 1971**, as the **cut-off date for detecting and expelling illegal immigrants**.
- The issue of **citizenship and illegal migration** remains politically sensitive and has influenced policies like the **National Register of Citizens (NRC) update in Assam**.

4. Economic and Cultural Impact

Economic Implications

- The war and subsequent migration **disrupted Assam's economy**, leading to increased **competition for jobs, land, and resources**.
- Cross-border **trade and commerce were affected**, leading to economic losses, especially in border areas.
- Smuggling and **illegal economic activities** along the porous Indo-Bangladesh border became a growing challenge.

Cultural Influence

- Assam and Bangladesh share **linguistic and cultural ties**, leading to an exchange in **music, literature, food, and traditions**.
- However, concerns over the **preservation of Assamese identity** grew as the demographic balance shifted, fueling debates on **language and cultural heritage**.

5. Security Challenges and Environmental Impact

Security Issues

- The porous Indo-Bangladesh border created challenges in **border management and surveillance**, leading to concerns over **cross-border insurgency and terrorism**.
- There were fears that extremist groups could exploit the **political instability in Bangladesh** to establish bases in Assam and other northeastern states.

Environmental Concerns

- The rapid increase in population led to **deforestation, land encroachment, and pressure on natural resources** in Assam.
- **Water-sharing disputes** over rivers like the **Brahmaputra** became a point of contention between India and Bangladesh.

6. Continued Legacy of 1971 in Assam

Even after five decades, the **legacy of the 1971 Bangladesh Liberation War** continues to shape Assam's **political, social, and economic landscape**.

- The **issue of illegal migration** remains a sensitive topic in **electoral politics, lawmaking, and policymaking**.
- The **NRC exercise and Citizenship Amendment Act (CAA)** debates have their roots in the 1971 refugee crisis.
- Assam still grapples with challenges of **integration, communal harmony, and identity politics**, making the Bangladesh Liberation War one of the most defining historical events for the state.

Conclusion

The **Bangladesh Liberation War of 1971** left a lasting and multifaceted impact on Assam. The refugee crisis altered the **demographic structure**, led to **political upheavals**, influenced **economic and cultural dynamics**, and created **security and environmental challenges**. While Assam benefitted from cultural exchanges and economic contributions of migrants, it also faced

social tensions and political conflicts. The events of 1971 continue to shape Assam's present and future, highlighting the complex interplay between history, migration, and identity in the region.

১৯৭১ চনৰ বাংলাদেশ মুক্তি যুদ্ধৰ কাৰণসমূহ

১৯৭১ চনৰ বাংলাদেশ মুক্তি যুদ্ধ পূৰ্ব পাকিস্তান (বৰ্তমান বাংলাদেশ)ৰ ওপৰত পশ্চিম পাকিস্তান (বৰ্তমান পাকিস্তান)ৰ ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক, আৰু সাংস্কৃতিক অত্যাচাৰৰ ফলশ্ৰুতি আছিল। এই সংঘাতৰ মূল আছিল গভীৰ ৰাজনৈতিক পৰিহাৰ, অৰ্থনৈতিক শোষণ, সাংস্কৃতিক বৈষম্য, আৰু সামৰিক হিংসা। এই কাৰণসমূহে স্বাধীনতাৰ বাবে গণআন্দোলনৰ সৃষ্টি কৰে আৰু ১৯৭১ চনৰ ১৬ ডিচেম্বৰত বাংলাদেশৰ সৃষ্টিৰে শেষ হোৱা এক নিষ্ঠুৰ যুদ্ধলৈ গতি কৰে।

১। ৰাজনৈতিক বৈষম্য আৰু গণতন্ত্ৰৰ অস্বীকাৰ

- **অগণতান্ত্ৰিক শাসন:** ১৯৪৭ চনত ভাৰত বিভাজনৰ পিছত পাকিস্তান মুছলিম সংখ্যাগৰিষ্ঠ ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে গঠিত হৈছিল—পূৰ্ব পাকিস্তান আৰু পশ্চিম পাকিস্তান নামৰ দুটা ভৌগোলিকভাৱে পৃথক অঞ্চল লৈ। কিন্তু দেশখন পশ্চিম পাকিস্তানৰ সৈনিক-আমোলাৰ শ্ৰেণীয়ে অগণতান্ত্ৰিকভাৱে শাসন কৰিছিল, পূৰ্ব পাকিস্তানৰ সংখ্যাগৰিষ্ঠ বঙালী জনগোষ্ঠীক পৰ্যৱসিত কৰিছিল।
- **আৱামী লীগৰ নিৰ্বাচনী বিজয় আৰু পশ্চিম পাকিস্তানৰ অস্বীকাৰ:** ১৯৭০ চনৰ সাধাৰণ নিৰ্বাচনত শেখ মুজিবুৰ ৰহমানৰ নেতৃত্বত আৱামী লীগে পূৰ্ব পাকিস্তানৰ ১৬২টা আসনৰ ভিতৰত ১৬০টা লাভ কৰি পাকিস্তানৰ ৰাষ্ট্ৰীয় সংসদত সংখ্যাগৰিষ্ঠতা অৰ্জন কৰে। ইয়াৰ অৰ্থ আছিল শেখ মুজিবুৰ ৰহমান পাকিস্তানৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী হোৱাৰ অধিকাৰী।
- **ক্ষমতা হস্তান্তৰত অস্বীকাৰ:** ৰাষ্ট্ৰপতি ইয়াহিয়া খান আৰু জুলফিকাৰ আলী ভুট্টোৰ নেতৃত্বত পশ্চিম পাকিস্তানৰ শাসক শ্ৰেণীয়ে ক্ষমতা হস্তান্তৰ কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰে, যিয়ে ৰাজনৈতিক অচলাবস্থা আৰু পূৰ্ব পাকিস্তানত ব্যাপক প্ৰতিবাদৰ সূচনা কৰে।

২। অৰ্থনৈতিক শোষণ আৰু বৈষম্য

- **অৰ্থনৈতিক ভেটি হিচাপে পূৰ্ব পাকিস্তান:** পাকিস্তানৰ মুঠ ৰপ্তানিৰ ৭০% অৰ্থাৎ পাট আৰু বস্ত্ৰ উদ্যোগৰ জৰিয়তে অৰ্জন কৰিছিল পূৰ্ব পাকিস্তানেই। কিন্তু উন্নয়ন বাজেটৰ মাত্ৰ ২৫%হে ইয়ালৈ বণ্টন কৰা হৈছিল।
- **সম্পদৰ শোষণ:** পূৰ্ব পাকিস্তানৰ পৰা পশ্চিমলৈ বছৰজুৰি মুঠ ২.৬ বিলিয়ন ডলাৰৰ সম্পদ স্থানান্তৰিত কৰা হৈছিল।
- **উদ্যোগিক অসমতা:** ১৯৪৮ চনত পূৰ্ব পাকিস্তানত ১১টা বস্ত্ৰ কল আছিল, কিন্তু ১৯৭১ লৈ এই সংখ্যা মাত্ৰ ২৬লৈ বৃদ্ধি পালে, য'ত পশ্চিম পাকিস্তানত ১৫০টা কল গঢ় লৈ উঠিছিল।
- **১৯৭০ চনৰ ভোলা ঘৃণীবতাহ:** ইয়াৰ ফলত প্ৰায় ৫ লাখ লোকৰ মৃত্যু হৈছিল আৰু পূৰ্ব পাকিস্তানৰ দুৰ্গত জনসাধাৰণলৈ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সহায় নকৰা কথাৰ প্ৰকাশ কৰিছিল।

৩। সাংস্কৃতিক আৰু ভাষিক বৈষম্য

- **ভাষা বিতৰ্ক:** ১৯৪৮ চনত পাকিস্তানৰ প্ৰতিষ্ঠাপক মোহাম্মদ আলী জিন্নাই উৰ্দুক একমাত্ৰ ৰাষ্ট্ৰভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰে, যদিও পূৰ্ব পাকিস্তানৰ বেছিভাগ লোকই বঙালী কৈছিল।
- **ভাষা আন্দোলন:** ১৯৫২ চনৰ ২১ ফেব্ৰুৱাৰীত উৰ্দু জৰিমানা কৰাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰোঁতে সাতজন ছাত্ৰক পাকিস্তানী সেনাই হত্যা কৰে। এই দিনটো বৰ্তমান **আন্তৰ্জাতিক মাতৃভাষা দিৱস** হিচাপে পালন কৰা হয়।
- **বঙালী সত্তাৰ দমন:** পাকিস্তানৰ চৰকাৰে বঙালী সংস্কৃতি, সাহিত্য, আৰু স্বকীয়তাক দমন কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে, যিয়ে পূৰ্ব পাকিস্তানীসকলৰ ক্ষোভ জ্বলাই তুলিছিল।

৪। সামৰিক নিপীড়ন আৰু গণহত্যা

- **অপাৰেচন চাৰ্চলাইট:** ১৯৭১ চনৰ ২৫ মাৰ্চত ঢাকাত পাকিস্তানী সেনাই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ, বুদ্ধিজীৱী, আৰু ৰাজনৈতিক কৰ্মীসকলক লক্ষ্য কৰি এক নৃশংস অভিযান আৰম্ভ কৰে। এৰাতিৰ ভিতৰত হাজাৰ হাজাৰ লোকক হত্যা কৰা হয়।
- **পলায়ন আৰু শৰণাৰ্থী সংকট:** এই নিষ্ঠুৰ অভিযানে লক্ষ লক্ষ বাংলাদেশীক ভাৰতলৈ পলাবলৈ বাধ্য কৰে, যিয়ে পশ্চিমবংগ, অসম, মেঘালয়, ত্ৰিপুৰাৰ দৰে ৰাজ্যত মানৱীয় সংকটৰ সৃষ্টি কৰে।
- **গণহত্যা:** পাকিস্তানী সেনাই ৰাজাকাৰসকলৰ সৈতে মিলি গাঁওবোৰ ধ্বংস, গণহত্যা, আৰু মহিলাৰ ওপৰত অত্যাচাৰ চলাই প্ৰায় ৩০ লাখ লোকক হত্যা কৰে।

৫। ভাৰতৰ ভূমিকা আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজনীতি

- **ভাৰতৰ সমৰ্থন:** প্ৰধানমন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীৰ নেতৃত্বত ভাৰতে মুক্তি বাহিনীক সামৰিক প্ৰশিক্ষণ, আশ্ৰয়, আৰু অস্ত্ৰ যোগান ধৰিছিল।
- **শীতল যুদ্ধৰ প্ৰভাৱ:**
 - আমেৰিকাৰ ৰাষ্ট্ৰপতি নিকচন আৰু চীনই পাকিস্তানক সমৰ্থন কৰিছিল।
 - ভাৰতে ১৯৭১ চনৰ আগষ্টত চোভিয়েটৰ সৈতে মিত্ৰতা চুক্তি স্বাক্ষৰ কৰে।
- **৩ ডিচেম্বৰ, ১৯৭১ – ভাৰত-পাকিস্তান যুদ্ধ:** পাকিস্তানে ভাৰতৰ সেনা ঘাটতি আক্ৰমণ কৰাত সম্পূৰ্ণ যুদ্ধ আৰম্ভ হয়।

৬। স্বাধীনতা আৰু বাংলাদেশৰ জন্ম

- **১৬ ডিচেম্বৰ, ১৯৭১ – বিজয়:**
 - ভাৰতীয় সেনা আৰু মুক্তি বাহিনীয়ে ঢাকালৈ তিনিদিশীয়া আক্ৰমণ চলায়।
 - ১৬ ডিচেম্বৰত পাকিস্তানী জেনেৰেল এ.এ.কে. নিয়াজিয়ে ভাৰতৰ জেনেৰেল জগজিত সিং অৰোৰাৰ আগত আত্মসমৰ্পণ কৰে।
 - ৯৩,০০০তকৈ অধিক পাকিস্তানী সেনাই আত্মসমৰ্পণ কৰে, যিটো দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ পিছৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ সামৰিক আত্মসমৰ্পণ।
- **বাংলাদেশৰ স্বীকৃতি:** ১৬ ডিচেম্বৰত বাংলাদেশক স্বাধীন ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে স্বীকৃতি দিয়া হয়।

১৯৭১ চনৰ যুদ্ধৰ অসমলৈ প্ৰভাৱ

১৯৭১ চনৰ যুদ্ধে অসমক নিম্নলিখিত ধৰণে প্ৰভাৱিত কৰিছিল:

- **শৰণাৰ্থী প্ৰবাহ:** লক্ষ লক্ষ শৰণাৰ্থী অসমত আশ্ৰয় লয়, যিয়ে অৰ্থনীতি, স্বাস্থ্য সেৱা আৰু সম্পদৰ ওপৰত চাপ সৃষ্টি কৰে।
- **জনসংখ্যাভিত্তিক সলনি:** বঙালীভাষী শৰণাৰ্থীৰ বসতিয়ে স্থানীয় সংস্কৃতি আৰু ৰাজনীতিত উদ্বেগৰ সৃষ্টি কৰে।
- **অসম আন্দোলন (১৯৭৯-১৯৮৫):** অবৈধ প্ৰব্ৰজনৰ বিৰুদ্ধে ছাত্ৰ সংগঠন AASUই আন্দোলন কৰি অসম চুক্তি (১৯৮৫) লাভ কৰে।
- **নাগৰিকত্বৰ বিতৰ্ক:** NRC আৰু CAAৰ দাবীৰ মূল উৎস ১৯৭১ৰ শৰণাৰ্থী সংকট।
- **সাংস্কৃতিক বিনিময়:** অসম আৰু বাংলাদেশৰ মাজত সংগীত, সাহিত্য আদিৰ বিনিময় হৈছে যদিবা জনসংখ্যাৰ চাপে অসমীয়া সাংস্কৃতিক পৰিচয়ত প্ৰশ্ন তোলে।

উপসংহাৰ

১৯৭১ চনৰ যুদ্ধে অসমৰ জনজীৱনলৈ বহুখুখী পৰিৱৰ্তন আনিছিল—মানৱীয় সংকট, ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, আৰু সাংস্কৃতিক উত্তেজনাৰ মাজেৰে অসমে ইয়াৰ প্ৰভাৱ অনুভৱ কৰে। বাংলাদেশৰ স্বাধীনতাৰ ইতিহাস আৰু অসমৰ বৰ্তমানৰ ৰাজনীতি একেলগে বান্ধ খাই আছে।

Ripun Doley